

ERDŐGAZDÁLKODÁS A MEZŐGAZDASÁGI NAGYÜZEMEKBEN

RAISZ GUSZTÁV

A társadalom és a közjó céljait szolgálja a Magyar Tudományos Akadémia és a MÉM erdészeti bizottsága rendezvénytársasága. Üdvözlöm a mostani vállalkozást, amely a tipikus mezőgazdasági területeken termesztett nyár és akác fajok kutatási eredményeinek ismertetésére és alkalmazására ad hasznos tapasztalatokat.

Közismert, hogy Európa mezőgazdaságában, főleg Nyugat-Európában, jelentős felhalmozott élelmiszerkészletek vannak. Az agrrotechnika fejlődése, a nemzési eredmények alkalmazása a mezőgazdasági termelést olyan szintre emelte, hogy a korábbiaknál lényegesen kisebb területeken képes megtermelni a lakosság ellátását szolgáló élelmiszereket. Nyilvánvaló, hogy emiatt számottevő területek szabadulnak fel a mezőgazdasági termelésből és hasznosításukról egyéb úton kell gondoskodni.

A földhasznosítás egyik legígéretesebb lehetőségét az erdőgazdálkodás ígéri.

A fatermesztés útján többféle célra hasznosítható nyersanyag kerül a gazdasági életbe, de ami még ennél is fontosabb, az újabb erdők tovább javítják a bioszféra állapotát és teszik kedvezőbbé az emberi élet minőségét. Az európai erdők fennmaradását sokféle élő és élettelen károsító veszélyezteti. Közülük talán a legtöbbször a környezeti ártalmakat emlegetik, amelyek korunk újszerű fapusztulását okozzák. Jelentős erdőterületek, főleg fenyvesek károsodtak Nyugat- és Észak-Európában az immisszió ártalma, majd a különböző gomba- és rovarbetegségek miatt. A vázolt helyzet miatt az egyes országok módosították az agrárpolitikán belül erdészeti politikájukat is. Az erdők fenntartása, egészségének megóvása és fejlesztése került ma az államok többségében az első helyre.

Magyarországon alapvetően hasonló a helyzet az európaihoz. Nálunk is napirenden van az agrárpolitika megújítása. Az agrárpolitikának alapvető feladata marad, hogy biztosítsa a parasztság boldogulását és szembenézve az élelmiszerekkel telített bel- és külfaccal, vállalja a beilleszkedést a módosuló világpiacon és a hazai szocialista gazdaság új modelljébe. Az agrárgazdaság reformja új megjelenítést kíván a tulajdonviszonyokban, beleértve a föld tulajdonlását is, a termékszerkezetben, beleértve a fanyersanyag-termelést és -feldolgozást is. Kidolgozásra került az Erdészeti és Faipari Hivatal által az erdészeti politikamegújítás fő irányzata:

a hosszú távú, területileg és szerkezetében jelentősen fejlődő erdőgazdálkodáshoz fűződő társadalmi érdekek államilag garantált biztosítása, mivel az erdőkomplexum sokcélúan szolgálja a társadalmat.

A társadalmi viszonyok újrendezése, a termelési-érdekeltségi-tulajdonosi viszonyok sokoldalú fejlesztése; a fejlesztéséhez, a piaci viszonyokhoz fűződő vállalati alkalmazkodás elősegítése a központi túlszabályozás visszaszorítása útján. Készül az új erdőtörvény magasabb készültségi fokkal, tárgyalását és elfogadását várja a vadászati törvény tervezete, amely a vadgazdálkodás jobb illeszkedését biztosítja az erdőben, a vad élőhelyén.

A magyar erdőgazdálkodás jelentős sikerekről adhat számot. Az elmúlt négy évtizedben az országban közel 600 ezer hektár új erdőt telepítettek. Az ország erdeinek élőfakészlete az 1946. évi 150 millió m³-ről 1988-ra 284 millió m³-re nőtt, ami lehetővé tette az 1946-ban 2 millió m³-re becsült fakitermelésnek 1988-ra 8 millió m³-re való felemelését. Az utóbi évtizedben az erdő- és fagazdálkodás állami irányításában bekövetkezett változások, a belföldi és külföldi kedvező hatások, a vállalati önállósodás új és kedvező tendenciák sorát nyitotta meg az erdő- és fagazdaságban tevékenykedő szervezetek számára. A tőkés piaci fa- és fatermékexport egy évtized alatt több mint megháromszorozódott és 1988-ban 7,5 MdFt-ban, 150 millió \$-ban realizálódott. Ez a termelés 20 százalékát képviseli, és állami szempontból ítélve annyi, hogy Trianon óta csak az utóbbi két évben egyenlítette ki az ország mérhetetlen nagy fatermék, különösen fenyőimportját. A fatermékimport összege 1988-ban — közös pénznemre hozva a szocialista és tőkés fatermékimportot — 148 millió \$-t tett ki. A fatermékexport 46%-át az erdőgazdasági fa nyersanyagok, primér termékek, 54%-át pedig a feldolgozott termékek tették ki. És, ami figyelemre méltó, a tőkés fatermékexport 20%-át a mezőgazdasági vállalatok, állami gazdaságok, szövetkezetek szolgáltatták.

Hazánkban a mezőgazdasági nagyüzemek erdőgazdálkodása sajátos módon, s hosszabb idő alatt alakult ki. Eltérő volt ez a folyamat az állami gazdaságoknál és a termelőszövetkezeteknél. Az állami gazdaságok az államosított nagybirtok kezelését is átvették, majd további erdőtelepítésekkel bővítették. Jelenleg az állami gazdaságok kezelésében 80 ezer hektár erdő van. A termelőszövetkezeti erdőkről csak a közös gazdálkodás kialakulásával beszélhetünk. 1960-ban összesen 48 ezer hektár erdő volt a kezelésükben. Jelenleg a szövetkezetek 528 ezer hektár erdőterületen gazdálkodnak. Együttesen a mezőgazdasági üzemek az ország erdőterületének 34%-át kezelik.

A mezőgazdasági üzemek kezelésében levő erdők szerkezete, korosztály- és fafajösszetétele sajátos. Jellemző az egyes gazdálkodók kezelésében levő kis erdőterületek, vagyis a területi elaprózottság. Általában kedvezőtlenebbek a termőhelyi adottságok, így alacsonyabb az állományok élőfakészlete, minősége. Ugyanakkor több a fiatal erdők és a gyorsan növő fafajok (nyár, akác, fenyő) részaránya. Az akácok 55%-át, a nyárasok 50%-át a mezőgazdasági üzemek kezelik. Ezek a jellemzők jelenleg az átlagos jövedelmezőséget kedvezőtlenül befolyásolják.

Mivel a mezőgazdasági üzemekben a lassan növő s a természetszerű erdőgazdálkodás alapjait jelentő tölgyek, bükk, gyertyán, cser és egyéb kemény fafajok aránya az országosnak alig a felét teszi ki, joggal állíthatjuk, hogy

a mezőgazdaságban az ültetvényszerű fatermesztés a jellemző, amely jobban igazodik a mezőgazdasági termelés jellegzetességéhez, de sajátos feladatokat is ró az erdőgazdálkodókra.

A népgazdaság fafelhasználása az elmúlt negyven évben közel megkétszereződött és ma már — alapanyagra visszazámítva — megközelíti a 10 millió m³ hengeresfa egyenértékét. A fatermék-felhasználás közel fele fenyő, aminek 94%-át a Szovjetunió igen távoli térségeiből importáljuk. Az ország fatermék-szükséglete az ezredfordulót követően várhatóan 11—12 millió m³-re nő. A növekvő szükséglet reálisan ítélve csak hazai forrásból elégíthető ki. Ennek biztosítása érdekében fogadta el a kormány a következő 10 évre

2000-ig szóló erdőfejlesztési programját 150 000 hektár új erdő telepítésével, ami 86%-ban a mezőgazdasági üzemek, vállalatok erdőterületeit növeli,

s felerészben az Alföldön, és felerészben a Dunántúlon és Észak-Magyarországon valósulnának meg egy-egy harmados arányban nyár, akác és fenyő fafajokból. Számolunk mintegy 5000 hektár mezővédő erdősáv, 6000 hektárnyi, 300 km hosszú útkísérő fásítás és hóvédő sáv, valamint 600 km hosszú, 1200 hektár folyó- és csatornafásítás megvalósulásával. Az erdőtelepítések mintegy 80%-a elsődlegesen fatermesztési célt szolgál, a további 20%-a pedig elsődlegesen talaj-, erózió-, környezet- és egészségvédelmi funkciót tölt be. Itt kell megemlítenem, hogy az MTA—MÉM erdészeti bizottsága 2050-ig szóló komplex erdőfejlesztési programon munkálkodik, amelyben további, mintegy 700 ezer hektár új erdő létesítésének célkitűzése formálódik.

A világ, és különösen szűkebb hazánk, Európa erdészeti társadalmában, szinte szállóigévé vált a megfogalmazás (idézem):

„Az erdők sohasem nyújtottak annyi és olyan sokféle hasznot (fa nyersanyagot, energiát, üdülési lehetőséget és munkaalkalmat), mint napjainkban, de pusztá fennmaradásukat sem fenyegette még ily nagy területen olyan veszély, mint jelenleg.”

Az erdőt, mint komplex biológiai és ökológiai rendszert éppen ezért állandó vizsgálat alatt kell tartani a kutatóknak és a gyakorló erdészeknek egyaránt.

Az erdészet fejlesztésének egy évszázada meghatározója az erdészeti kutatás, amelynek az eredményei nélkül nem érhetők volna el erdeink jelenlegi színvonalát. A magyar erdészeti kutatás 90 éve indult útjára. Éppen 40 évvel ezelőtt hozták létre az Erdészeti Tudományos Intézetet és a Faipari Kutatóintézetet. Az elmúlt 90 év, de főleg az utóbbi 40 év folyamán egyre szorosabbá vált a kapcsolat az erdészeti kutatás és a gyakorlat között. Új és államilag elismert, nemesített fajtákat állítottak elő, korszerű szaporítóanyag-termelési eljárásokat dolgoztak ki, továbbfejlesztették az erdősítési eljárásokat. Az erdőnevelésben Magyarország erdészeti kutatása nemzetközileg is először dolgozta ki a modelltablákat és vezette be őket a gyakorlatban. Új fatermesztési tablák segítettek a fakészlet- és a növedékmeghatározást. A fakitermelési technológiák fejlesztése, a korszerű munka- és üzemszervezés, az erdészeti ökonómia és az erdészeti gépesítés területén egyaránt rendkívül értékes kutatási eredmények születtek. Kiemelten szeretném hangsúlyozni az ökológiai és az erdővédelmi kutatások szerepét és jelentőségét napjaink erdőgazdasági gyakorlatában és a jövő fejlesztését illetően egyaránt.

A társadalom figyelme a következő időszakban még inkább az erdő felé fordul. Rendkívül nagy a felelőssége az erdészetben dolgozóknak és az erdészetet irányító kormányzati szerveknek. Össze kell hangolni a nehéz gazdasági helyzetben a mindennapi megélhetés előfeltételeinek a megteremtését azokkal a hosszú távú feladatokkal, amelyek teljesítéséről a magyar erdészet soha nem mondott le és ezt a jövőben sem teheti. Az együttműködés, a nyílt és őszinte tájékoztatás, a közös célokért való összefogás ma elengedhetetlen az erdészetben belül, valamint az erdészetben dolgozók és a társadalom széles rétegei között. Meggyőződésem, hogy ezt szolgálja a tudományos ülészek is, amelyet most az Akadémián rendezünk, és amely az erdészet és a mezőgazdaság gyümölcsöző kapcsolatát is hivatott elősegíteni.